

Comarques Valencianes

Informatiu Cultural Valencià

PREU: Res, home, res

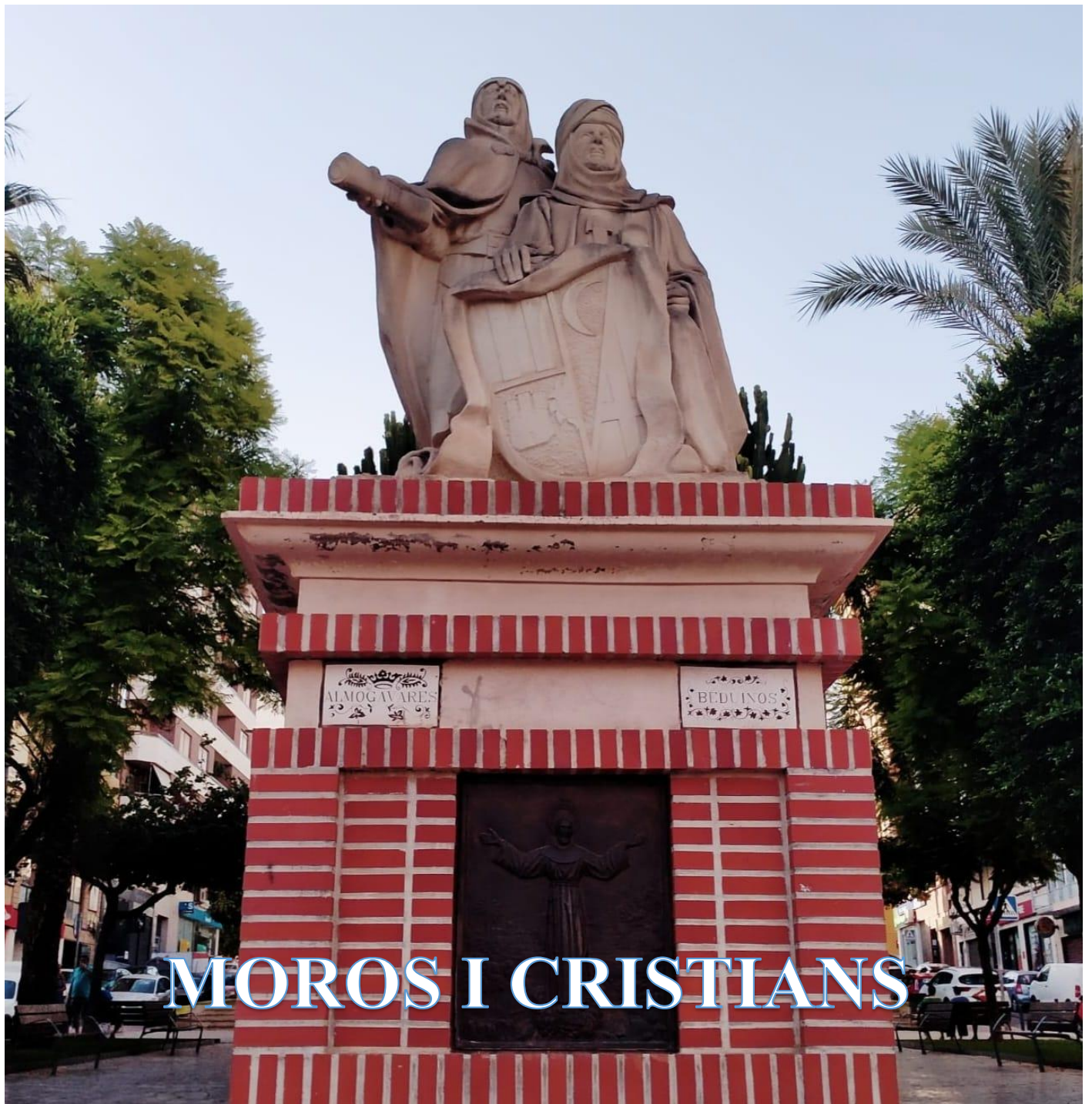
CREVILLEN T

Tercer Trimestre 2023 – número 03

Gmail anticregnevalencia@gmail.com

Facebook. @anticregnevalencia

ACLARIMENT: Esta publicació està redactada en la Normativa de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana. Encara que és una obra colectiva, l'encarregat de la redacció final de cada article té llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuació de la seua preferència. Este tema és motiu de debat, pero no de divisió, entre nosatres.

MOROS I CRISTIANS

SUMARI

PORTADA: Foto Moros i cristians

EDITORIAL: Festa de Moros i Cristians, Comarques valencianes

Definició de Valencià. Paco Miralles

Turisme en Crevillent i dels seus recursos turístics. Angel Leandro Pérez Mollá

Museu Arqueològic i Etnològic de Guardamar. Paco Miralles

Lluís Fullana i Mira. Paco Miralles

La cultura Musulmana, en terres valencianes. Paco Miralles

Els Musulmans en terres valencianes. Paco Miralles

Centre Educatiu i mig ambiental “Els Molins” Crevillent. Angel Leandro Pérez Mollá

Muhammad Al-Shafra. Paco Miralles

NOTA DE REDACCIÓ.

Els articles que van firmats són de la exclusiva responsabilitat de l'autor. L'equip que confecciona esta revista convida als afiliats i simpatitzants de l'Associació; per a que feren ús de la democràcia interna que hem promés respectar, expressen lliurement les seues opinions sense més límits que els imposats per els estatuts de l'Associació.

SALUTACIONS

FESTA DE MOROS I CRISTIANS

Crevillent (Comunitat Valenciana)

Comentari de l'obra:

Just en mig del passeig del Fontenay i abans de creuar la carretera nacional que partix en dos a Crevillent, es localisa el monument a la Festa de Moros i Cristians de Crevillent.

L'escultura de bronze està dedicada a la tradició que hi ha en la ciutat en esta festa i que es plasma en 12 comparses, algunes d'elles superiors als 1.000 participants i declarades com a Festes d'Interés Turístic Internacional.

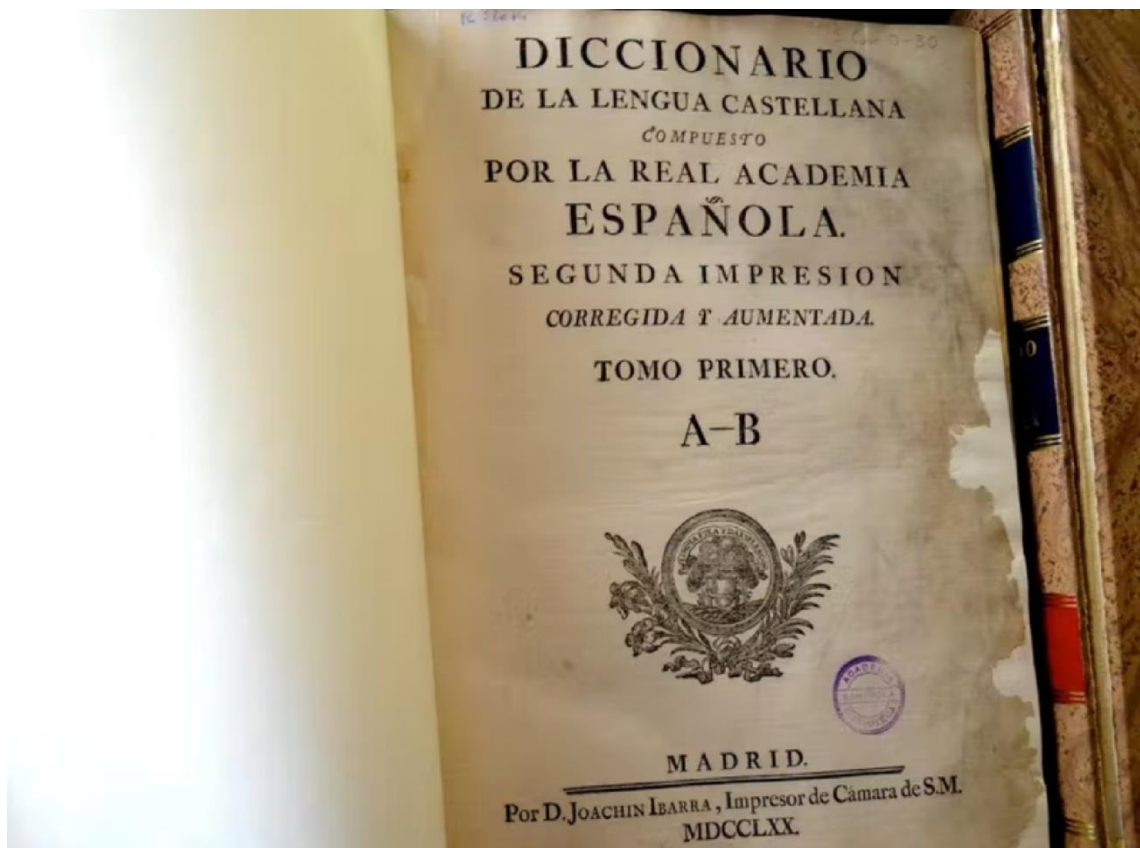
Les dotze les comparses: Beduinos, Almogávares, Marroquins, Berberiscos, Dragons de Sant Jorge, Benimerines, Omeyas, Maseros, Cavallers del Cid, Astures, Castellanoleonesa i Moros Vells Tuareg estan unides en l'Associació de Festes "Sant Francesc d'Assís.

L'escultura se sustenta sobre una base de rajola que conté baix relleus en distintes escenes de la festa i en lo alt dos figures de pedra que representen un moro i un cristià en les seues indumentària específiques.

Comarques Valencianes

DEFINICIÓ DE VALENCIÀ

En esta ocasió, m'agradaria parlar de la definició de valencià, ya que és molt curiós que lo que hui és blanc demà és gris o negre. Lo que fa la política.

És important saber que en el artícul 1 del Real Decret de 26 de Novembre de **1926** diu que:

“La Real Academia Española se compondrá de cuarenta y dos Académicos numerarios, ocho de los cuales deberán haberse distinguido notablemente en el conocimiento o en el cultivo de las lenguas españolas distintas de la castellana, distribuyéndose de este modo: dos para el idioma catalán, uno para el valenciano, uno para el mallorquín, dos para el gallego y dos para el vascuence”.

Dos mesos despuix Lluís Fullana (Pare Fullana) va ocupar en la RAE el silló que li corresponia a l'idioma valencià. En el seu discurs d'ingrés ya feya referència a la "pretensió de molts catalans i d'alguns valencians de voler cridar llengua catalana a l'idioma valencià". Ho calificava com una "pretensió sense sentit i molt fora de raó".

-“ENCICLOPEDIA CICLICO-PEDAGOGICA (1934)”

Dalmau Carles, Pla, S.A. Editores Gerona – 1934

Don JOSE DALMAU CARLES

LECCION 15 ESPAÑA

IDIOMA DE LOS ESPAÑOLES. “Los españoles hablamos la lengua española. Existen también lenguas regionales: catalán, gallego, éuskaro, valenciano”.

-“DICCIONARIO DE LA LENGUA ESPAÑOLA ESPASA-CALPE S.A. (1956)”

VALENCIANO: “Dialecto de los valencianos”.

CATALAN: “Lenguaje hablado en Cataluña”.

MALLORQUIN: “Dialecto que se habla en las islas Baleares, y es una de las variedades del catalán”.

En el Bolletí de la Real Acadèmia Espanyola, Tom XXXIX.-Quadern CLVIII, Setembre-Desembre 1959, pag.494, la definició de valencià era:

“Llengua parlada en la major part de l'antic Regne de València”.

En el mateix bolletí del més de Decembre, el secretari perpetu Julio Casares escrivia açò: "I no està exenta d'alcanç polític la rectificació que s'ha fet en les definicions del català, valencià, mallorquí i balear en la finalitat d'ajustar-les a les exigències de la llingüística moderna, donant de pas satisfacció als naturals de les respectives regions. Del valencià, per eixemple, es dia "dialecte dels valencians". Ara se li reconeix la categoria de llengua i s'afig que és parlada "en la major part de l'antic regne de València", i la nova definició del català posarà fi a les consultes que rep un dia sí i un altre no per a que diga si és llengua o dialecte".

-“DICCIONARIO DE LA LENGUA ESPAÑOLA ESPASA-CALPE (1965)”

VALENCIANO: “Lengua romance vernácula que se habla en la mayor parte del antiguo reino de Valencia”.

-“DICCIONARIO EVEREST CÚPULA (1967)” Editado en León

VALENCIANO: “Lengua hablada en la mayor parte del antiguo reino de Valencia”.

-“NUEVO DICCIONARIO ILUSTRADO SOPENA DE LA LENGUA ESPAÑOLA (1967)”

Editorial Ramon Sopena, S.A. (Barcelona)– 1967

J. ALEMANY Y BOLUFER

VALENCIANO: “Lengua hablada en la mayor parte del antiguo reino de Valencia”.

CATALAN: “Lenguaje hablado en Cataluña”.

MALLOQUIN: “Lengua que se habla en las Islas Baleares”.

-“EL PEQUEÑO ESPASA” MADRID 1988

Editorial Espasa-Calpe, S.A.

VALENCIANO: “Lengua que se habla en la mayor parte del antiguo Reino de Valencia”.

CATALAN: “Lengua romance vernácula que se habla en Cataluña y en otros dominios de la antigua Corona de Aragón”.

MALLORQUIN: “Dialecto del catalán que se habla en Mallorca”.

A principis dels anys 70 la RAE canviarà de criteri possiblement per culpa de les reivindicacions polítiques que aplegaven des de Catalunya.

La nova definició de valencià causa molta indignació en València, per lo que la RAE intentà callar les protestes afegint en l'edició de 1992: "y se siente allí comúnmente como lengua propia".

-“DICCIONARIO DE LA REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (1995 y 2014)”

VALENCIANO: “Variedad del catalán que se habla en gran parte del antiguo reino de Valencia y se siente allí comúnmente como lengua propia”.

Ací podem vore com abans de 1959 el valencià era considerat un dialecte, ya que l'única llengua en Espanya era el castellà. A partir de 1959 se li va reconèixer la categoria de llengua. En 1970, per pressions rebudes des de fòra, la nova definició de valencià aprovada per la RAE ya no apareixerà en el seu Diccionari. La nova definició serà la de "varietat del català" (solament en diccionaris lliures de pressions es va seguir utilisant l'antiga definició de la RAE). Com la nova definició va causar indignació en la Comunitat Valenciana, a partir de 1992, la RAE va afegir a la definició "i se sent allí comunament com a llengua pròpia".

De tot açò es desprén que els valencians sempre tindrem que lluitar contra pressions externes que volen fer de nosatres lo que no som i que intenten desprestigiar nostra volguda Llengua Valenciana.

Paco Miralles

Turisme en Crevillent i dels seus Recursos Turístics

L'Associació Cultural de les Comarques de L'Antic Regne de València me encomana redactar un article sobre el Turisme en Crevillent i dels seus Recursos Turístics (Naturals, Culturals, Lúdics i Paisagístics). La Vila de Crevillent està considerada, per els seus jaciments arqueològics, un dels llocs més antics, en assentaments humans, de la Comunitat Valenciana, de la Península Ibèrica i de Gran part D'Europa (restes de més de 100.000 anys). L'antiguitat de les primeres restes de la presència humana en la nostra Serra es remonta al Paleolític Superior (jaciment de la Ralla del Bubo). La seqüència dels pobladors de la nostra Serra es una successió de poblats itinerari en unes condicions climàtiques duríssimes de molt fret i molts contrastes de temperatures i canvis constants. Després de la última glacial (Fa uns 12.000 anys), els primers pobladors ja comencen a construir poblats i proteccions (muralles i fosos per a protegir-se de altres comunitats i cultures (cultures iberes, Argíriques i Tartàriques) en les restes de muralles i construccions de la Peña Negra i el Castellà Colorat i les Barricades). De restes fòssil, en tenim per avorrir pertot arreu de la Serra.

Des de les típiques clòchines del Cretinet fins els ossos dels mamífers extinguits per les últimes glaciacions, tenim un palmito de mostres que plens diferents Museus de tota la Província d'Alacant (el MARQ en Alacant, el MUPE en ELIG i , per fi, en el Museu Arqueològic Municipal, actualisat i establert permanentment en la Casa del Parc Nou).

Com a Crevillentí, tinc la gran sort de viure en un lloc privilegiat del Mon. Situat en un Piemont de la Serra de Crevillent, el nostre poble goja de les millors condicions climàtiques que qualsevol lloc poguera desijar. Tenim grans quantitats d'hores de Sol, mínima quantitat de dies de fret, a l'abric de la Serra, que mos protegix dels vents i mos dona una singularitat única . La nostra Serra ha segut un lloc privilegiat per assentaments humans per la font d'aigua que sorgia en la Ralla del Bubo i els seus recursos naturals(materials de construcció, mina de sal i abundància de caça. En la actualitat, els Recursos més importants de la nostra Vila, congrega una diversitat de atractius, que plenariem una enciclopèdia entrega si contarem tots els seus atributs.

Sense ser una gran cordillera, la nostra Serra conté una quantitat i una qualitat important de referències zoològiques, botàniques, arqueològiques, paisagístiques, geològiques, econòmiques, culturals i etnogràfiques de nivell superior.

Tenim un Patrimoni biològic increïble. En la part dels aus, en la nostra Serra tenim dos territoris de cria e hivernada del àguila mes amenaçada, a dia de hui, en Europa, com es L'águila perdiuera (*Hieraetus Fasciatus*).

En el que respecta a els mamífers amenaçats, tenim una representació única en la nostra zona, en eixemplars de gineta, foïna, teixó, gat serval i mustela ; reptils (Fardachos i sargantanes) i amfibis (granotes, renocs i tritons).

En els insectes i antròpodes singulars i endèmics. Una cantitat ombrosa d'espècies vegetals úniques en el Món i de gran estima per la Farmacopea i per l'indústria en general Cantahuesos, espart, rabet de gat, herba de la sanc, raïm de pastor, Anharrinum sp., diverses espècies i varietats de *Teucrium* sp ., *Salsoles* i juncs, etc).

La diversitat de plantes i animals donen una image de riquesa geològica i escenaris naturals.

La varietat de substrats, des del cim de la Vella fins al Fondo, i des del Bot de l'Egua fins al Barranc de Manresa, desplega una cantitat de colors i aromes, poc habituals en qualsevol lloc. Els cims més alts, mantenen una humitat i un aïllament que donen abric a espècies com la carrasca, la sabina, el cádec, la cornicabra i el Madronyo.

Els pedregals i tallats són el regne de les plantes frutícoles (trenca pedres, té de roca, espin negre, etc..). Les lars i bancals són el domini de les esparteres, salsoles i heptaedres; armelers, garrofers, oliveres i figueres en els bancals de màrgens de pedra, fets pels moros, que podem admirar encara que molt estropejats.

Una Serra declarada d'especial protecció per les Aus (ZEPA), Lloc d'interés comunitari (LIC), i atres figures a nivell comunitari i local d'alguna part de la Serra, en atres aspectes de la cultura i el mig ambient (La Peña Negra com a protecció arqueològica, zones de reserva botàniques, El Parc de Mont del Picatxo, etc..). Inclosa també en la Ret Natura 2000, que inclou a les anteriors figures de protecció a nivell nacional i internacional.

No puc terminar de parlar de la Serra sense nomenar a una figura real i present en la memòria de tots els crevillentins com la del mege (que no curander) Muhammad Ibn Faray Al Safra (àlies Al quirbilian), mege titular de la cort del Sultà Nars, en Guadix, a on va destacar per la seua habilitat en el bisturí i el seu domini de la botànica aplicada al tractament de malalties de la pell, infeccioses i tumors (m.1322). Un atre personage famós pels seus correrries, seria, també, el conegut Jaume “El Barbut”, bandoler decimonònic.

Baixant de la Serra, que ha proporcionat abric, aliment i suministrament de materials per als primers habitants de la nostra zona (Paleolític en la Mana del Bubo, Iber- Tartésico en la Peña Negra, Romana en la Canyada Joana i Àrap en el primer assent oficial en Crevillent) i deixant el poble per al final, baixem als Saladars i Marjals del Fondo, zona humida d'importància internacional i clau en la supervivència de numerosos espècies d'Aus i peixos.

L'importància del Marjal del Fondo (l'Antic Sinus Ilicitanus) estreba en la riquesa biològica que atesora una zona humida. Són els majors productors de biomassa del planeta. Els nostres saladars i marjals han proporcionat aliment i materials per als nostres antepassats a lo llarc de mils d'anys.

Salsoles i barrellas han format part de l'indústria de la Moixa (element essencial per a la producció de sabons i vidres), el junc per a treballar en el textil i la cesteria, el carric i la canya per a la construcció, el peix (mujol i anguila) com a aliment, aixina com els ànets i foges. Caçador famós des de l'antiguetat, l'Infant D. Juan Manuel, avançat del Rei Alfonso en el Regne de Múrcia, caçava en els seus falcons en els marjals de Crevillent, els vols de Altanería de les Grues i les Garses. Fins a fa pocs anys, el nostre Fondo ha segut un dels millors caçadors d'aquàtiques de la península, per darrere d'uns atres més importants com el Vedat de Donyana o L'Albufera de València.

En la actualitat, el Fondo d'Elig-Crevillent es considerat un dels parages més importants d'Europa i de importància mundial, per la diversitat biològica i refugi d'espécies amenaçades, com la Cerceta Pardilla, La Malvasía, El Bigotudo, El Porrón Pardo i El Aguilucho Cenizo. Zona de hivernada de milers d'aus migratòries, que arriben de llocs tan alluntats com la Tundra àrtica o la Siberia.

Si tot astò no fora prou, tenim al nostre terme construccions i muralles musulmanes, romanes, iberes, tartàriques, neoclàssiques i contemporànees. Museus i jardins de nivell internacionals (Mariano Benlliure, Semana Santa, Arqueològic, El Mege Magro i jardins).

Festes Locals reconegudes a nivell internacional com la nostra Semana Santa (2011) i els Moros i Cristians (2017), mantenen un turisme creixent en la localitat.

En la qüestió Gastronòmica, tendriem que extendremos com a llançols, parlant de gachamigues, migues, arrossaços, guisos, dolços i gelats per a plenar un vaixell. Solament nomenar dos dels condiments i complements que li donen als nostres arroços un sabor inigualable i un prestigi mundial: El caragol serrà i el tomello fi de la Nostra Maravellosa e inigualable Serra.

Per finalisar, Crevillent es molt coneguda per les seues veus i per la seua música coral. En la Apertura del Teatre Chapí, l'oferta turística del Poble millora considerablement.

Com a guia turístic local i dinamisador comunitari, aprofite estes línies per a promocionar i convidar a veïns i forasters a gojar del entorn que tenim la sort d'habitar i desijar una bona estància en la nostra terra a tots aquells que mos visiten.

P.D. El autor ha segut i forma part de associacions de caràcter cultural, deportives i ecologistes de la localitat, colaborant i ejectant projectes de diversa índole, en la mateixa localitat i en atres de la província.

ANGEL LEANDRO PÉREZ MOLLÁ
GUIA TURÍSTIC LOCAL I DINAMISADOR COMUNITARI

MUSEU ARQUEOLÒGIC I ETNOLÒGIC DE GUARDAMAR

El museu de Guardamar proposa un suggerent viatge en el temps, per a la reconstrucció històrica del passat de Guardamar del Segura, des de la prehistòria a l'actualitat, punt estratègic a lo llarg l'història, les seues gents acostumades, com ocorre en l'actualitat, acollir en generositat a les noves poblacions i cultures que apleguen a les seues terres.

El museu inaugurat en 1990 fonamenta la seua tasca en conservar i difondre l'història a través dels temps i contribuir en estes tasques en espais com la factoria fenícia de “ LA FONTETA”, o “ LA RABITA”, d'època califat.

La visita al museu, en un esmenat montage i en una selecció de peces destacades dels importants jaciments del seu terme municipal, l'exhibició de troballes provinents de jaciments com “CABEZO MENUTS DE L'ESTANY”, “ LA FONTETA “, “CABEZO LUCERO “, “ LA RABITA CALIFAT”, o el “ CASTELL “.

Per a tancar l'espectacular reconstrucció de la població despuix del terremot de 1829 de l'ingenier LARRAMENDI, i els treballs de fixació de les dunes realisades a principis del sigle XX, per l'ingenier MIRA, que va donar a Guardamar, una extensa pinada hui emblema patrimonial dels seus habitants.

La gestació de la creació del museu en Guardamar es desenrolla a partir de 1985, com a conseqüència de les activitats en l'escola taller en el Castell de Guardamar”, i d'atres projectes d'investigació realisats en alguns jaciments del terme Municipal de Guardamar, realment no és fins a decembre de 1993 quan el museu obté el reconeiximent de la Conselleria de la Generalitat Valenciana com a Museu Arqueològic i Estenografiar Municipal de Guardamar del Segura, anys despuix en 1995, donada la riquesa de jaciments paleogràfics en el terme municipal, es crea una secció de Paleontologia.

El Museu està situat en l'edifici de la Casa de Cultura, conta en una superfície de 555 m2, la qual permet un adequat recorregut en possibilitats de configurar i dinamisar distints espais museogràfics, segons les necessitats de l'exposició.

ELS FONDOS DEL MUSEU

El Museu alberga una secció de bens materials representativa de les cultures que varen habitar el territori local.

Per a la seua exposició, els fondos estan agrupats en diferents vitrines i diagrames que configuren les dos seccions actuals del Museu: La d'Arqueologia i la d'etnologia. El seu disseny manté un marcat caràcter didàctic en informació gràfica i documental, seguint un rigorós orde cronològic dels distints periodos culturals.

Els visitants al Museu poden seguir a través dels fons que posseïx, des de les primeres comunitats caçadores recolectores prehistòriques, a una fase final del Neolític, procedents d'alguns jaciments d'esta cultura de l'edat del bronze en el baix Segura.

Del periodo que denominem ferro antic i del periodo colonial Fenici, el museu disposa una important i singular col·lecció, de les intervencions arqueològiques de la "FONTETA" en el Castell de Guardamar i en el Cabeçol Menut de l'Estany.

Durant la Cultura Ibèrica, assistim a una eclosió d'assentaments en les boques del Segura. De tots ells descol·len el poblat-necròpolis Cabeçol Lucero i el Santuari del Castell, la col·lecció de materials Ibèrics, mes importants procedix de la necròpolis de Cabeçol Lucero. De les peces exposades en el museu resalten

les armes de ferro, les ceràmiques gregues d'importació i una gran varietat d'objectes d'adorn que componen els aixovar funeraris.

En l'arribada dels romans a partir del segle I a.n.i. i fins al segle V d.n.i., aproximadament, es desenvolupa un prolongat procés de la romanització del territori per mig de l'instal·lació de poblats, factories i embarcadors en la franja costera.

Del patró d'assentaments costers i de procedència subaquàtica s'exposen un bon nombre de materials, sobretot, àmfores i altres efectes navals, a través d'un suggerent diorama sobre l'arqueologia submarina i comerç marítim.

En l'any 944, durant el periodo Califat, té lloc la fundació del monasteri islàmic en les Dunes de Guardamar. D'esta excepcional Ràbita, es reproduïx en el museu una maqueta a tamany natural d'una de les seues sales-oratori, la M III, en l'interior de la qual s'ha musealitzat el desenvolupament de l'investigació.

A finals del segle XIII, cap a 1271, Alfonso X el Sabi mana fundar la vila de Guardamar.

Despuix d'un curt periodo de domini castellà, en l'any 1296, Jaume II, anexiona la vila de Guardamar del Segura a la Corona d'Aragó. Durant l'època baixmedieval, Guardamar es converteix en una plaça forta fonamentalment per a la defensa costera de la Governació d'Oriola, fins que totalment destruïda i abandonada com a conseqüència dels fatídics terremots de 1829.

Per a finalitzar resaltem que el Museu en la finalitat d'oferir una visió de conjunt del desenvolupament històric de Guardamar del Segura fins al passat recent, conta en una secció d'etnologia que mostra algunes característiques parcials del món tradicional.

Dos aspectes de l'història recent d'este poble destacant gràficament en esta secció són; l'urbanisme dissenyat despuix del terremot de 1829, resultat de l'obra de l'ingenier Larranmendi, i en segon lloc una exposició fotogràfica de principis d'este segle sobre el procés d'alvanç llunar.

I la posterior fixació i repoblament forestal de les dunes de Guardamar.

Paco Miralles

LLUIS FULLANA MIRA (1871-1948)

El pare Lluís Fullana Mira va naixer el 05-01-1871 en Benimarfull (Alacant). Els seus pares varen tindre 10 fills: sis chics i quatre chiques. El tercer, Josep Mª Gaspar, fon religiós franciscà (era costum canviar-se el nom de pila per a la vida religiosa). De ben chicotet els franciscans de Cocentaina li varen entregar la primera gramàtica llatina que va tindre en les seues mans en el camí entre Muro i Cocentaina (Este fet pot ser l'inici de la seua afició per l'estudi del llatí).

En dèneu anys, es admes a la Professio dels vots temporals, el dia 28 de Maig de 1890. Estrena la seua vida de religiós profés en el convent d'Ontinyent (23-08-1890) e inicia els estudis de Filosofia en el convent de Cocentaina (02-10-1890). Allí fa la Professió solemne dels vots religiosos (29-05-1893). Estudia el primers curs de Teologia en Ontinyent (1893-1894)

i el segon en Beniganim (1894-1895), per a tornar al tercer a Ontinyent on dona classes de primer i segon curs de francés. El 19 de Setembre de 1896 va rebre la gràcia de l'ordenació sacerdotal (25 anys).

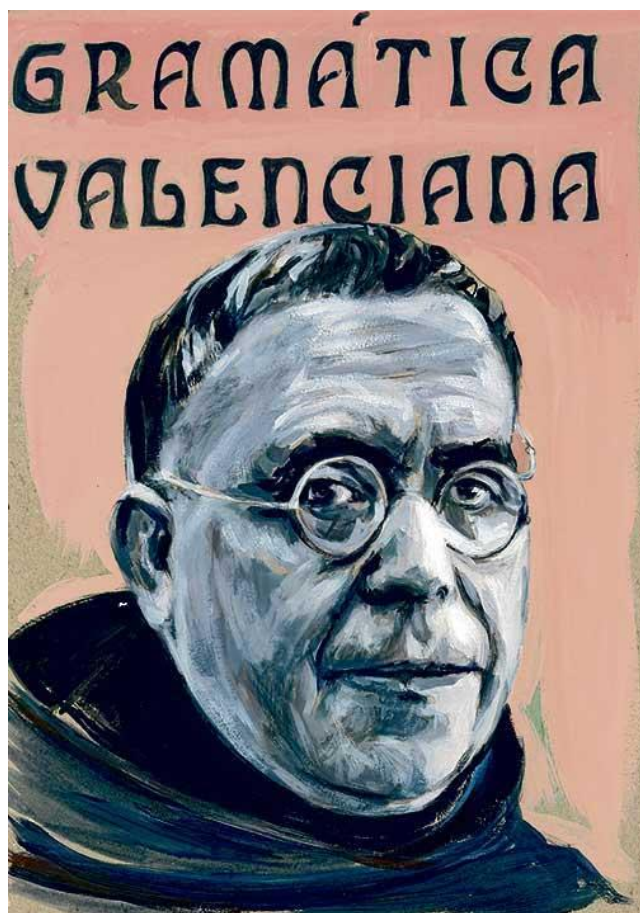
El pare Fullana va ser Vicari del convent d'Ontinyent, Vicari provincial, 3 voltes Definidor Provincial, 4 voltes Ministre provincial i Guardià del convent de Sant Llorenç que ell va fundar en València.

Ell mateix escriurà que ha cremat molts cresolets d'oli, furtant temps al descans per a dedicar-lo al treball i a l'estudi. Estes ganes de saber, faran que una de les primeres preocupacions del Pare Fullana com a Provincial dels franciscans de la Provincia de València siga la promoció dels estudis en general, i la capacitació dels religiosos per a l'ensenyança. Tambe insistirà en l'importancia de la formació de les biblioteques conventuals i en la conservació del fet historic (nomena archivers i cronistes).

En estos anys en València va sentar cátedra de valencianiste especializat. Les seues teories i les seues ensenyances sobre la Llengua Valenciana van fer escola. Per iniciativa del "Centre de Cultura Valenciana"(RACV) en 1918 es crea en l'Universitat de València la "Cátedra de LENGUA VALENCIANA" que regentarà per deu anys el Pare Fullana. Sent Provincial el Pare Fullana, es dona el cas insòlit (1927) de la seua nominació per a ocupar la sèu en "la Real Acadèmia Espanyola" en representació de la LENGUA VALENCIANA.

Tenim els valencians molta sort de tindre al Pare Fullana: per la seua dedicació incansable i per la seua predisposició, comprensiu i disposat a acceptar a tots, obert al diàlec lleal sense adulació ni mentira i flexible en els seus juïns i no mai dogmàtic i tancat al dels demés. Eixemples de la seua personalitat seran els seus treballs:

AMOR I DEDICACIÓ A LA SEUA LLENGUA VALENCIANA

Va treballar en l'elaboració del diccionari català-valencià-balear junt a Mossen Antoni M^a. Alcover (aportava paraules balears) i Pompeu Fabra (aportava paraules catalanes), aportant més de 12000 cèdules valencianes acompanyades de l'etimologia corresponent despuix de recórrer archius, llibreria i fent moltes expedicions per tota la província d'Alacant.

En una carta de 17-12-1902 entre Antoni Mª Alcover i el Pare Fullana, este diu:

”Pense estudiar la nostra llengua baix lo triple aspecte etimològic, ortogràfic i ortofònic. Lo primer pera fer vore, en lo dia de demà, a molts imbècils que, cacarejant de filòlegs, tenen l'atreviment de negar á la nostra llengua l'honorós parentesch directe en la llengua comú de la raça llatina, dient, al mateix temps, que no'smes qu'un dialecte de la llengua Castellana, seguent així qu'es tan germana del Castellá, com

esta ho es del francés i del italiá”.

Podem vore ací com el Pare Fullana parla de la nostra llengua (les 3 llengües englobades en una) i el seu afany per donar a la llengua tot l'esplendor que va tindre en els sigles anteriors i posar-la en el lloc que li correspon.

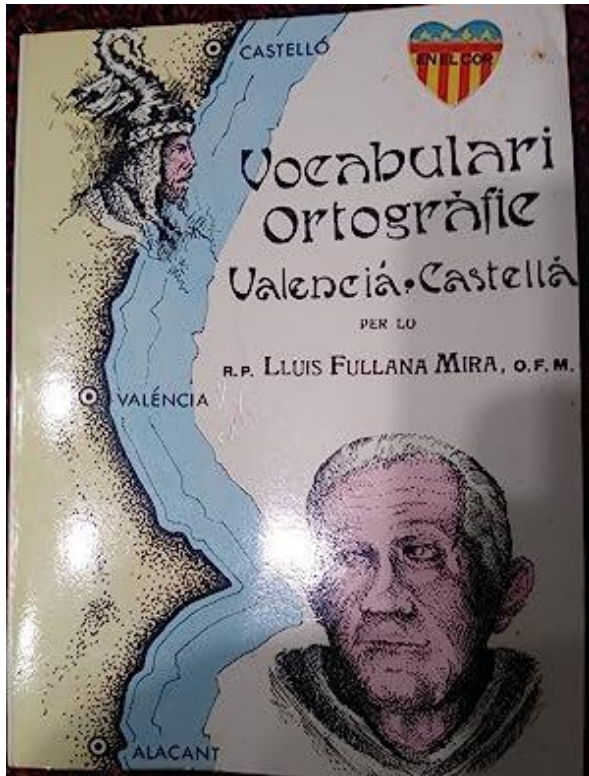
FLEXIBLE EN ELS SEUS JUÏNS I NO MAI DOGMÀTIC I TANCAT AL DELS DEMÉS

El pare Fullana havia publicat el **“ESTUDI SOBRE FILOGIA VALENCIANA”-1912**, i el **“PROYECTE DE NORMES ORTOGRAFIQUES”-1914** (Lo Rat Penat encarrega al Pare Fullana estes normes d'ortografia per la gran confusio que reina en Valencia). L'any **1915** es va crear el **“CENTRE DE CULTURA VALENCIANA” (RACV)**, que va nomenar al pare Fullana Director Honorari del Centre de Cultura Valenciana i varen donar a este l'encàrrec d'escriure la gramàtica valenciana. El mateix any eixia a la llum **“LA GRAMÀTICA ELEMENTAL DE LA LLENGUA VALENCIANA”**. En la dedicatòria que fa el pare Fullana al Director del Centre de Cultura Valenciana diu:

“No creem haver fet una tasca perfècta, ni molt mens, pero será un ensaig que podrà servir de base, fetes les degudes esmenes, a una Gramàtica completa que deurà publicarse en temps no llunyá, pera que pugua satisfer les necessitats de nostres escriptors”.

El pare Fullana escriu una carta a Mossen Alcover el 05-04-1916 i diu:

“Ya llegirá la adjunta “Gramática elemental”. Tinga en conte que he tingut que sacrificar moltes de les meues conviccions a fi de deixarme entendre i no agraviar a molts, i pensant que les reformes ortogràfiques deuen ser introduïdes pòc a pòc, per no espantar la caça... Per eixa raó, i atenent a moltes coses d'esta clase, vorá, en la gramática moltes còses també que li desplauren, i cregam que també a mi me desplauren, pero no he tingut mes remei que pasar per elles”.

La Gramàtica del pare Fullana va ser un èxit, per lo que es va fer necessària una segona edició (1918) agotada també en 1921, pero no va ser fàcil, ya que el pare Fullana va tindre que lluitar per l'unificació de l'ortografia. Era coneixedor dels abominables errors ortogràfics i propugnava una pronunciació correcta i una ortografia lligítima. El pare Fullana es va trobar davant de dos posicions antagòniques: la tendència clàssica i la tendència vulgar, a les quals va tractar de conciliar en la seua Gramàtica.

L'any **1921** s'edita el **“VOCABULARI ORTOGRÀFIC VALENCIÀ-CASTELLÀ”**, que conté 45.000 paraules valencianes traduïdes al castellà.

OBERT AL DIÀLEC LLEAL SENSE ADULACIÓ NI MENTIRA

Remontant-se al "Congrés Internacional de la llengua Catalana", celebrat en Barcelona l'any 1906, del que va nàixer el "Institut d'Estudis Catalans", diu:

No tardaron éstos en redactar y proponer un proyecto de Normas Ortográficas, que intentaron fuesen admitidas por todos los escritores catalanes, mallorquines, valencianos y rosellonenses.

Los valencianos fueron representados efectivamente en dicho “Institut d'estudis Catalans”, no precisamente para catalanizar la ortografía valenciana, como algunos apoyaron, sin fundamento, sino para defenderla y conservarla, en toda su integridad, admitiendo solamente aquellas “normas” en que coincide la ortografía de ambas lenguas, y rechazando noblemente las que constituyen las diferencias dialectales, ya muy acentuadas entre ambas regiones.

El grupo de escritores catalanes, defensores de la ortografía tradicional, fundaron también, por entonces, la “Academia de la Lengua Catalana”. Y deseosos, como todos los catalanes, de unificar la ortografía en ambas regiones, nombrando académico de número al mismo valenciano que había intervenido en la aplicación de las normas del “Institut d'Estudis Catalans”. Propúsose en dicha Academia el proyecto de otras Normas que debían discutirse en sesiones extraordinarias. Así se hizo, hasta llegar a la aprobación definitiva de las mismas; pero el académico valenciano hizo constar en cada una de dichas “Reglas ortográficas” las diferencias que median entre catalán y valenciano...

Después de lo cual, la mencionada Sociedad (LO RAT PENAT) encargó al que suscribe la redacción de un proyecto de Normas Ortográficas, aplicadas a la lengua valenciana. Para la redacción de estas Normas Ortográficas, prescindimos en absoluto de las catalanas, aprobadas por el “Institut d’Estudis Catalans”, según el deseo de esta sociedad, que era también el nuestro, para que nuestras “Normas” fueran genuinamente valencianas, y con arreglo a la doctrina de la escuela evolucionista; porque disponiendo nuestra lengua de cuantos elementos fonéticos y gráficos se requieren para una ortografía valenciana independiente, no era conducente pedir empréstitos a otra lengua que, aunque gemela de la nuestra, difiere notablemente de ésta en su fonética y morfología, y debe diferenciarse también en su ortografía.

“ORTOGRAFIA VALENCIANA”-1932 (segona edició 1933), va ser l’última obra publicada del pare Fullana sobre filologia valenciana. En l’Advertiment que fa abans d’entrar en les bases diu:

Quan escriguerem la primera Gramática, en 1915, acomodárem l’Ortografía a les necessitats dels valencians, apartantnos de les dos tendències: la arcaica i la vulgar. Sèt anys més tard, en lo Compèndi de la Gramática Valenciana, modificárem, en part, la primera Ortografía, per reconeixer que l’estudi del valenciá havia progressat notablement... En estos últims temps, i després dels estudis ortogràfics, tan ben raonats, de nòstre bòn amic en Lluís Revest, trovantse la majoria de nòstres lectors en disposició d’admetre un criteri, lliure de prejuins i de passions que pugueren ser obstacle a la bòn inteligencia de tots els valencians, els oferim desinteressadament este Tractat d’Ortografía, fonamentada en les tres bases, sobre les quals deu fonamentarse tota Ortografía pertanyent a qualsevòl de les llengúes romániques.

Per lo tant, esta nòstra Ortografía no es seguidora de cap d’opinió: son criteri no es atre que la raó, deduída de la ciencia filològica d’esta llengua.

El pare Fullana donà una conferència en la Diputació Provincial de València sobre “La cooficialitat de la Llengua Valenciana”, i diu:

Als que pretenen que siga ’l catalá la lengua oficial de Catalunya i Valencia, al mateix temps, els ham de preguntar: ¿qué volen dir en aixó, que al llenguage de la regió valenciana s’ha de donar el nòm de llengua catalana, o que, renunciant nosatros al pròpi llenguage, en totes les diferències dialectals que nos separen de Catalunya, ham de adoptar solament el catalá, com única llengua oficial?.

La pretenció de molts catalans i també d’alguns valencians en voler nomenar llengua catalana al llenguage valenciá, nos pareix, com sempre nos ha paregut, pretensió desgavellada i molt fòra de raó.

Podem dir finalment que el pare Fullana: no es va deixar enlluernar per ortografies estranyes i forasteres, no va anar a captar fora lo que tenia en sa casa, no es va plegar a imitar usos i maneres no conformes en la tradició dels clàssics valencians, pero si que sempre va estar disposat a treballar i a millorar la seua benvolguda LLENGUA VALENCIANA.

LA CULTURA MUSULMANA EN TERRES VALENCIANES

Des de la desmembració del Califat, a principis del segle XI, fins al segle XIII la situació política peninsular i Valenciana està subjecta a grans fluctuacions, balancejos i canvis polítics. Són anys de forts ofensives Cristianes encaminada a reconquistar terres que estaven en poder musulmà.

Durant el regnat de Ibn Mordanis, el rei Llop, l'economia va ser recuperant-se gràcies entre altres coses , als aportes humans aplegats de fora de les fronteres dels regnes de València , establint-se noves relacions econòmiques i instalant-se inclús paisans i genovesos en ciutats com València o Dénia. L'àrea de Sharq al-andalus s'urbanise i les ciutats varen experimentar un creiximent , construint-se nous arravals com demostren les excavacions arqueològiques realitzades en València, Xàtiva o Dénia.

La ciutat de València, cap d'un regne de taifa, arriba gran desenroll econòmic i cultural. Va dispondre de poder naval, escoles de meges i biblioteques. En elles varen lluir home de lletres i ciències, i els seus jardins varen ser font d'inspiració de la lliteratura andalusí. Un dels més famosos manuscrits sobre viages àraps, datat en 1153 i escrit per Abu Abdallah Al-(1099-1165), conegut també en el sobrenom del "Nubiense", descriu València com *“una de las villas más consideradas de España, -Al-Andalus edificada sobre una llanura y bien habitada. Se encuentran allí muchos mercaderes y cultivadores. Hay bazares y es lugar de partida y de arribada de navíos. La mayoría de las ciudades arábigo-valencianas de finales del siglo XII estaban rodeadas por ricas huertas perfectamente irrigadas. Al-Edrisi, refiriéndose a la ciudad de Valencia que las aguas del río “son útilmente empleadas en el riego de sus campos, de los jardines, de los huertos y en las casas de campo” i l'erudit àrap Al-Sagundi, que va escriure a principis del segle XIII Risala, elogi l'Islam espanyol, va afirmar que València és “famosa por los muchos jardines que tiene, jardín de al-Andalús. Su Ruzafa es uno de los más bonitos lugares de placer de la tierra f...). Entre los productos principales de la tierra está el brocado valenciano que es exportado a las regiones del Magrib. No faltan en ella sabios, ni poetas, ni caballeros (...) Sus habitantes son gentes de más pura conducta, de religiosidad más firme, de amistad más constante y de los más compasivos con el extranjero”*.

La cultura aràbic-valenciana

Els historiadors àraps andaluses, és dir del-Àndalus, varen escriure molts llibres a on contaven la vida dels sabis musulmans, alguns d'ells valencians. D'esta forma podem conèixer la vida cultural en la València islàmica. Sabem que fins a la caiguda del Califat de Còrdova sigle XI, d.c.. València no va tindre cap importància cultural. Cap a l'any 1025 va canviar la situació i començ un important desenvolupament cultural que es consolida a mijans del sigle XI.

Segons Pierre Guichart, este desenvolupament és conseqüència de la caiguda del califat. A raïl d'este succés, els territoris valencians deixen de dependre de la capital cordovesa i algunes de les seues localitats com València, Dénia i Alpuente es convertixen en capitals de menuts estats autonòmics. Les ciutats augmenten la seua població i la seua importància econòmica.

Segons Pierre Guichart, alguns estudiosos forasters que fugien de la guerra de Còrdova apleguen en eixa época a terres valencianes a on s'establixen definitivament com per eixemple el astròlec cordovés Ibn al-Saffar i el juriste sevillà Abu Marwan Ibn Zuhr, els dos es varen instal·lar en Dénia. Esta localitat es convertix pronte en el centre cultural valencià més important del moment . Allí es crea una escola de llectura del Corán, que junt a la de Sevilla i Còrdova, la més important de la península. La fama es va estendre per tots els territoris musulmans. En l'escola de Dénia es varen formar els ulemas (Doctor de les lleis islàmica), sabi que després varen fundar les escoles de llectura de València i Xàtiva.

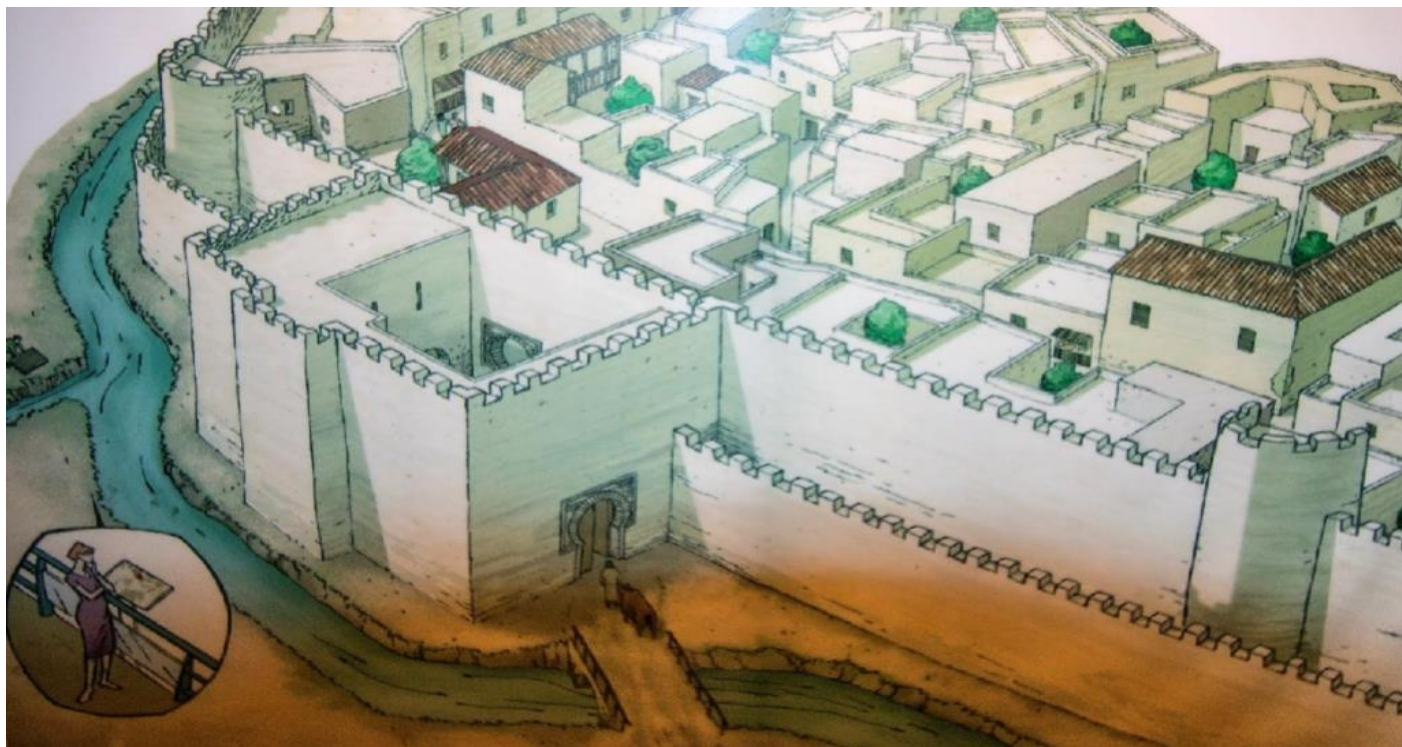
Conforme arriba el sigle XI, la cultura musulmana en València va experimentant un desenvolupament progressiu i alguns dels sabis que ensenyen o estudien en la València musulmana cap a 1050 són oriunts de terres valencianes. A finals de sigle l'importància cultural és tan gran que molts estudiosos andaluses i estrangers passen algun temps en terres valencianes ampliant els seus coneiximents. En eixe periodo Xàtiva i València es convertixen en els centres intel·lectuals de la regió valenciana. Durant el sigle XII, es diu que el nivell cultural baix molt en eixe periodo, potser fòra per l'invasió dels almoràvits, molts sabi i poetes es varen exiliar, pero sabem que, cap a mediats del sigle XII, la poesia valenciana gojava encara del seu màxim esplendor i que encara quedaven molts sabis en terres valencianes. En la conquesta almohade València experimenta novament un important impuls cultural.

Quan Jaume I, prenc la ciutat de València, el nivell intel·lectual Sharq al-Àndalus era molt bo, es vivia un moment de prosperitat i madurea cultural, la civilització àrap no es va extingir en València perquè era culturalment dèbil, sino a causa de la conquesta militar.

Per una altra part, cal tindre en conte que la reconquesta cristiana no es va produir al mateix temps en tots els territoris valencians. En algunes de les zones que varen seguir baix el poder àrap despuix de 1238 la cultura musulmana va viure encara moments d'esplendor. És lo que va ocórrer per eixemple, en Oriola. Cap a 1239 esta localitat que formava part del regne musulmà de Múrcia, s'independisa i es va convertir en un estat autònom al que varen acudir molts sabis àraps en busca de refugi . Aixina es va crear un círcul lliterari format per 20 escriptors, que va mantindre relacions molt estretes en els poetes del nord d'Àfrica.

De la mateixa manera a partir del sigle XIII, les ciències valencianes varen tindre un desenvolupament important, en personages tan famosos com el mege Muhammad al-Shafra, naixcut cap al començ del sigle XIV en el senyoriu de Crevillent, encara baix el poder musulmà. Atres sabis destacats d'esta época són l'astrònom i aritmètic Abu al-Hasan Ali Ibn Ali, sigle XIII, i astròlogo Ahmed Ibn Hasan, sigle XIV els dos naturals de Concertina.

ELS MUSULMANS EN TERRES VALENCIANES

Les terres valencianes , o regió del Sarq al-Andalús, el buit documental ha fet que es tinga que recórrer a l'anàlisi de la genealogia de les principals famílies pobladores i la seua relació en les terres de València per a que trobem referències de l'època d'emires i califats. Sabem que Abil al-Rahman III va intervindre en València per a sofocar l'insurrecció d'Omar, qui durant trenta anys va tindre sitiada al poder musulmà fins que va morir en 917 o 919. Dozy arreplega que tant Omar com els seus pares i la seua filla Argentea eren cristians. Per a acabar en l'alçament que capitaneja Omar, el mateix califa Abd al-Rahman III va escriure als alcaldes de les comarques de València i Tudmir per a que tingueren previst un contingent de guerra en la finalitat d'ajudar-li en la seua acció militar, puix pensava personar-se en eixes terres. En el 918, el Califa entra en terres de Tudmir i visita les ciutats de Múrcia, Oriola, Llorca i Cartagena.

Posteriorment aplegarà a Elig i Dénia i pas per Xàtiva per a descansar en València, a on es va detindre alguns dies. Conten les cròniques àrabs que varen produir manifestacions de goig que es varen repetir en Morvedre, Nules i Tortosa.

A pesar del reconeixement de l'autoritat califat en el Llevant peninsular, la sumissió no va ser completa. D'això dona prova el fet que en 928 tinguera la necessitat d'enviar un exèrcit per a acabar en les correries del xec Aslami, senyor d'Alacant i Callosa.

Els cronistas Comte i Ribera Tarragó a si com la crònica General coincidixen en resaltar l'importància de les tribus yemitas dels banus Mofaguaz entre la noblea musulmana de València i dels banus Mofaguaz que va exercir el govern en Xàtiva. En les dós famílies varen florir noms il·lustres i de lletres.

En temps del cult i pacífic Al-Haham II, el governador llavors de València , Abd al-Rahman Ben Chafaf, es trobava en les rodalies de Còrdova a implorar ajuda a esta cort. Posteriorment, dit governador acompanya al príncip Ordoño per a restablir en el tro i impondre obediència als seus vassalls. El governador de València va deure anar en aquella comissió que es va nomenar, entre els personages de la qual figuraven també el juche cristià de Còrdova Gualid ben Jaizoran i l'arquebisbe de Toledo Obaidal ben Casim.

Una menuda part de la glòria del califa Al-Hakam II, es va deure a València puix valencià va ser el seu mestre. Les lliçons d'Ozmán el Moshafi varen fer del-hakam II, el més il·lustrat i benèfic dels califes andalusos. L'evolució dels acontentiments i la bona educació rebuda varen favorir el desenroll de la pau i el cultiu de les lletres, alcançant el Califat el seu major esplendor cultural. Este bon califa, com diuen els seus justs i apassionats admiradors, *“trocó en rejas de arado y en azadones las lanzas y espadas, y volvió los espíritus inquietos y guerreros de los muslines en pacíficos pastores y campesinos.”*

A la mort del-Hakam II (976) li va succeir el seu fill Hixmem II. El seu primer ministre Al-Mansur solc les terres de Tudmir i va proseguir cap al Nort, engrossant l'eixercit en tropes de peu i de cavall que es enrolaren al seu pas per València, Tortosa i Tarragona. despuix d'haver derrotat a Borrell II, va prendre per assalt Barcelona.

Paralelament a les conquestes militars varen aflorar els fruits de l'impuls cultural i bibliogràfic favorit per al-Hakam II. L'eficaç administració califat, la preocupació de la cultura i les relacions exteriors varen favorir l'una plebea d'hòmens de lletres que varen engrandir la cultura hispanomusulmana i que tindrà gran repercussió en el món cultural europeu medieval.

El abigarradament de la població de la regió de València composta per àraps, siris, egipcíacs, jueus i majoria indígena, cada u d'estos colectius en peculiars característiques, subjectes solament institucionalment a l'autoritat Califat de Córdova, alluntant-se del centre de decisions i a on privaven l'ambició i els interessos particulars, va favorir el clima d'inestabilitat política i les lluites internes i trivials que es varen incrementar despuix de la mort del-Mansur (1002) i en la debilitat d'Hixem II (976-1009), originant-se una gran anarquia en les terres de València, governades

per Mobarak, que es va declarar independent, actitud imitada pels visirs de Dénia, Xàtiva i Morvedre que varen aprofitar la conjuntura favorable per a prendre dita decisió.

Des de la desmembració del Califat a principis del sigle XI, fins al sigle XIII la situació política peninsular i valenciana està subjecta a grans fluctuacions, balancejos i canvis polítics. Són anys de fort ofensiva cristiana encaminada a reconquistar terres que estaven baix el domini del poder musulmà.

Front a les incursions i iniciatives cristianes i l'esperit de les creuades que se li otorgaven als avanços sobre terres musulmanes, un imperi que es trobava en decliu lluitava pel seu manteniment conseguint la reunificació conjuntural per part dels seus antics territoris en l'invasió Almoràvits i posteriorment en els Almohades.

Durant estos sigles es construiran els fonaments del cristianisme peninsular sobre els fonaments de l'Islam, per mig de fusions, dominació i ocupacions, construint nous aspectes socioeconòmics, polítics, culturals i religiosos que estaran somesos a una nova autoritat més islàmica. Segueixen un programa en mentalitat cristiana.

Paco Miralles

CENTRE EDUCATIU I MIG AMBIENTAL “ELS MOLINS “ CREVILLENT

BREU RESENYA D'UNA INSTITUCIÓ EMBLEMÀTICA DE CREVILLENT.

PIONERA EN L'EDUCACIÓ MIG AMBIENTAL EN ESPANYA I LA COMUNITAT VALENCIANA.

Cap a l'any 1870, una família maltesa encarrega la construcció de tres molins fariners en un parage molt especial de la Serra de Crevillent.

Eixa família és la família Magro-Bussutil, lligada a l'Història de Crevillent des de llavors, en tots els àmbits (econòmic, social, polític, científic, cultural i arquitectònic).

La família Magro es va establir en la seua finca rural i es va dedicar a la molta de cereals aprofitant la força de l'aigua, com a motor econòmic i social. En l'aigua procedent d'una mina (excavada en 1855), que cobria part de les necessitats de rec en la campanya de Crevillent.

La mina es va constituir com a *Sociedad Minera San José y María (conocida coloquial y popularmente como la Cata)*, any 1873, situada en la partida del Alquitrán o Barranc d'Aigües Amargues.

En l'arribada de l'electricitat i els motors elèctrics, els molins elèctrics van dominar el mercat. L'aigua va poc a poc a menys i l'enfocament econòmic de la finca canvia.

Els molins varen deixar de funcionar en 1945 i l'aigua s'utilisa per a regar els cultius tradicionals de la nostra zona, oralment armelers i vinyes.

En l'any 1962, la Caixa d'Aforros i Monte de Pietat i La nostra Senyora dels Dolors va adquirir la finca, mantenint l'activitat agrícola i ampliant les dependències, en una extensió d'unes 70 hectàrees.

Un any més tart, es posa en funcionament un Alberc Infantil, tutelar per la Comunitat de les Germanes Carmelites Teresianes. Chiquets i jóvens de Crevillent gojaran d'una setmana de vacances en este parage, de forma gratuïta i per mig de sorteig entre els titulars de contes corrents en dita entitat.

Este format aplegarà a prolongar-se fins a la fundació de la Caixa d'Aforros del Mediterràneu (antiga CAM).

En l'any 1979 s'inaugura el Centre Educatiu del Mig ambient "Els Molins", com a centre d'aprenentage i d'experimentació mig ambiental, en instalacions

punteres en aquella época.

Des de llavors, el Centre ha rebut centenars de mils de visitants, personalitats de tots els àmbits, celebritats i ha acollit centenars d'events (fins a un campament militar i una Ruta Quetzal). Ha tingut grans moments i moments difícils.

En l'actualitat, les seues instalacions suponen un Oasis d'experiències socials i culturals, que atrau a mils de visitants a lo llarc de l'any.

La seua Sala de Conferències, el seu Laboratori Bioclimàtic i el seu Observatori Astronòmic componen les instalacions més emblemàtiques i sollicitades pels diferents colectius i associacions que visiten el centre tots els anys.

En l'ampliació d'una zona deportiva, una zona en cabanyes de fusta per a pernoctacions i la zona d'Hort ecològic, complementem l'oferta d'instalacions i recursos per a que els nostres visitants gogen d'unes jornades en un dels entorns més singulars i agradables de la nostra Serra.

Ahí seguix per a poder probar-ho.

Angel L. Pérez Mollá

P.D. Es complixen ara els 150 anys de la *Constitución de la Sociedad Minera de S. José i María (La Cata)*, font descoberta en l'any 1871.

MUHAMMAD AL-SHAFRA

És un personatge prou conegut perquè, com indica Rachel Arié, va ser mege en la cort del sultà Nasr, en Guadix, a principis del segle XIV, no obstant algunes senyes de la seua vida, com per exemple, el seu lloc de naixement. Tots els dubtes sobre este mege varen ser aclarides per Francisco Franco Sánchez i María Sol Cabell en un estudi realitzat al respecte.

Es dia en realitat Muhammad Ibn Farach al-Fihri al-Qirbilyam, pero pronte se li va conèixer pel renom del-Shafra, que significa, el bisturí.

Segons els autors Cabello i Franco, demostren que va nèixer en Crevillent, d'ahí que es crida al Qirbilyani, que vol dir el de Crevillent.

Les senyes que sobre Mudhammad al-Shafra nos oferix el famós biògraf granadí al-Jarib no són sempre fiables, perquè el escritor andalus sentia certa enveja i despreci cap a ell. Este despreci es deu a que al-Shafra no havia rebut una formació acadèmica com a mege, sino que havia après la medicina a partir de les tradicions orals i de la seua pròpia experiència. A lo manco, això és lo que diu al-Jarib, perquè Cabello i Franco

afigen que perfecciona els seus coneixements en València, a on estudia cirurgia en un mestre Cristià. Ademés d'hàbil cirurgià va ser també un botànic lluent.

Al-Shafra naix en la segona mitat del segle XIII, fill del mege herbolari del poble (Crevillent), va aprendre des de l'infància de la curació i tractament per mig de les plantes de forma empírica.

Posteriorment es va traslladar a València per a formar-se en la teoria i la pràctica de la medicina, cirurgia i tractament de lesions i fractures, a on estudi en el mege Abd Al lanih Ibn Siray, a requeriments del raís de Crevillent tornada a exercir l'ofici de mege en el seu poble que, després de la conquesta del Regne de Múrcia pels castellans cap a 1245 va tindre un estatut jurídic especial fins a 1318, convertint-se el principal núcleu de població musulmana semí independent de l'est d'Espanya.

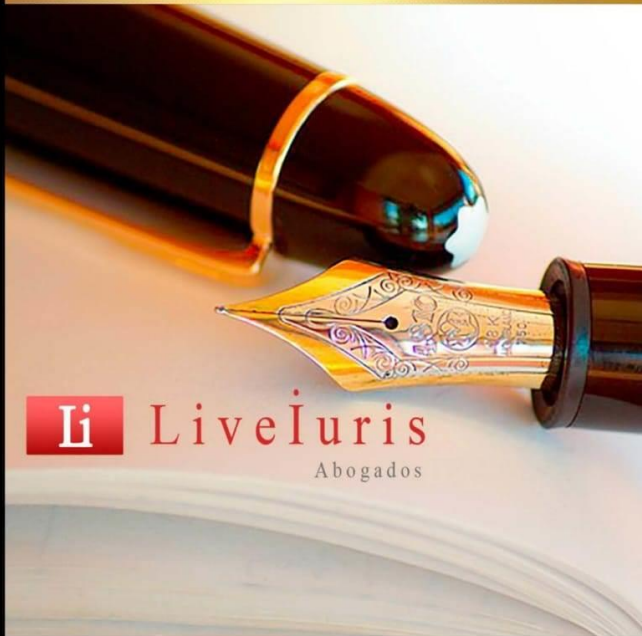
La seua fama va ser augmentada per tota l'Espanya musulmana, sent sol·licitats els seus servicis meges per les principals famílies de la noblea i la realeza musulmana, per la qual cosa i al creixent domini cristià es va traslladar a Granada després entre al servici del sultà Naser, de Cadis, al com va curar d'una greu malaltia.

Als 40 o 45 anys, i pel clima d'instabilitat política i militar de l'Espanya musulmana, es va traslladar al nord d'Àfrica, instal·lant-se en la ciutat marroquina de Fez. Allí redacta varis manuscrits de medicina i cirurgia, destacant el "Kitab al Istiqsa", un tractat sobre els tumors. De la seua obra es conserven tres manuscrits en la Real Biblioteca de Fez.

En més de huitanta anys, famós i respectat al-Shafra va sentir enyor per la seua terra, per lo que retorna a la península a finals de 1359, detenint-se en Granada a on va morir el 6 de febrer de 1360.

Profesionales del Derecho Civil, Mercantil,
Administrativo, Penal y Procesal en Valencia

Li Liveiuris
Abogados

960 011 149 info@liveiuris.com

JUBILADOS Y PENSIONISTAS
ILICITANOS
UDP JYPI UDP

Maestro Serrano 29-5^a
03201 Elche

CREVISEGUR

CORREDURIA DE SEGUROS

Teléfono atención
96 540 17 63
crevisegur@crevisegur.es

Auto
Vida
Hogar
Salud

COSEBA 1986
S.L. Correduría de Seguros

